

УДК 174:657

ЕТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛІКОВІЙ ГАЛУЗІ

Ольга Білоус

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

Резюме. Етика професійної поведінки бухгалтерів та аудиторів є невідомою складовою успішного бізнесу, розвитку економіки країни, формування престижу професії та довіри роботодавців, клієнтів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. На сучасному етапі розвитку в обліковій сфері відбуваються значні зміни, що зумовлені багатьма факторами, основними з яких є розвиток інформаційних технологій, розширення практики застосування штучного інтелекту, становлення соціальної відповідальності суспільства, законодавчі зміни, зміни до професійних компетенцій, навичок та вмінь фахівців у сфері обліку та аудиту. Окреслені зміни висувають додаткові вимоги до етичності професійної діяльності обліковців. У статті досліджено вимоги до етики професійної діяльності бухгалтерів та аудиторів відповідно до вимог і запитів сучасного бізнес-середовища та соціуму: досліджено сутність поняття «професійна етика бухгалтера» та основоположні етичні принципи професійної діяльності. Здійснено огляд структури та змісту Кодексу етики професійних бухгалтерів, законодавчого регламентування етики бухгалтерської та аудиторської діяльності, функцій громадських організацій професійних бухгалтерів та аудиторів в Україні. Визначено потенційні загрози дотримання етики професійної поведінки. Окреслено наслідки, що виникають за умов неналежного дотримання обліковцями етичних правил та принципів, зниження доброчесності та неналежного рівня соціальної відповідальності. Розглянуто фундаментальні принципи професійної діяльності професійних бухгалтерів та аудиторів, до яких віднесено: порядність та об'єктивність; рішення етичних конфліктів; професійна компетентність; конфіденційність; податкова практика; міжнародна діяльність; публічність інформації. Досліджено потенційні загрози професійної поведінки обліковця, до яких віднесено загрозу власного інтересу, загрозу власного оцінювання, загрозу захисту, загрозу особистих стосунків, загрозу тиску. Недотримання вимог етики професійної поведінки бухгалтером чи аудитором може призвести до значних негативних наслідків: розголошення чи втрати конфіденційної інформації, фальсифікації ідентифікаційних даних роботодавця чи клієнта, несанкціонованого використання таких даних, шахрайства та корупції. Розглянуто загальновідомі приклади наслідків порушень професійної етики бухгалтерами та аудиторами (розглянуто причини банкрутства корпорацій Enron, WorldCom, Le-Nature's Inc.).

Ключові слова: професійна етика, етичні норми і принципи, Кодекс етики професійних бухгалтерів, соціальна відповідальність, протидія корупції.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.05.083

Отримано 30.09.2024

UDC 174:657

ETHICS OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE ACCOUNTING INDUSTRY

Olga Bilous

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. The ethics of professional behavior of accountants and auditors are an integral part of a successful business, the development of the country's economy, the formation of the profession's prestige and the trust of employers, customers, investors and other stakeholders. At the present stage of development, significant changes are taking place in the accounting sphere, due to many factors, the main of which are the development of information technologies, the expansion of the practice of using artificial intelligence,

the formation of social responsibility in society, legislative changes, changes in professional competencies, skills and abilities of specialists in the field of accounting and audit. The outlined changes impose additional requirements for the ethics of professional activity of accountants. The article studies the requirements for ethics of professional activity of accountants and auditors in accordance with the requirements and requests of the modern business environment and society: the essence of the concept of «professional ethics of an accountant» and the fundamental ethical principles of professional activity are investigated; a review of the structure and content of the Code of Ethics for Professional Accountants, legislative regulation of the ethics of accounting and auditing activities, the functions of public organizations of professional accountants and auditors in Ukraine; identified potential threats to ethical professional conduct; the consequences arising under conditions of improper observance by the accountants of ethical rules and principles, reduction of integrity and improper level of social responsibility are outlined. The fundamental principles of professional activity of professional accountants and auditors, which include: decency and objectivity; resolving ethical conflicts; professional competence; confidentiality; tax practice; international activities; publicity information. The article studies potential threats to the professional behavior of accountants, which include the threat of their interest, the threat of their assessment, the threat of protection, the threat of personal relationships, the threat of pressure. Failure to comply with the ethics of professional conduct by an accountant or auditor can lead to significant negative consequences: disclosure or loss of confidential information, falsification of identification data of the employer or client, unauthorized use of such data, fraud and corruption. The article considers well-known examples of the consequences of violations of professional ethics by accountants and auditors (the reasons for the bankruptcy of Enron, WorldCom, Le-Nature's Inc.).

Key words: professional ethics, ethical standards and principles, Code of Ethics for Professional Accountants, social responsibility, anti-corruption.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.05.083

Received 30.09.2024

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економіки в обліковій галузі відбулися суттєві зміни, які зумовлені багатьма факторами, основними з яких є розвиток інформаційних технологій, розширення практики застосування штучного інтелекту, становлення соціальної відповідальності суспільства, законодавчі зміни, зміни до професійних компетенцій, навичок та вмінь фахівців у сфері обліку та аудиту. Вектор соціально-економічного розвитку України в умовах повномасштабної війни та повоєнної відбудови повинен бути спрямований на створення привабливого інвестиційного клімату, підтримання та розвиток національного бізнесу, впровадження комплексу заходів унеможливлення корупції та тіньової економіки, проведення структурної модернізації економіки та виведення її на новий рівень. Окреслені напрями розвитку визначають високі вимоги до рівня кваліфікації, соціальної свідомості та етики професійної діяльності фахівців у сфері обліку, що потребує ґрунтовного дослідження та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та дотримання етики професійної діяльності, дотримання етичних норм і принципів фахівцями в обліковій галузі присвячена увага багатьох науковців та практиків, зокрема: М. Кулинич, О. Скорук [2], О. Любящева [3], Н. Салова [7], Л. Скакун [8], О. Ромашко, С. Король [6], Г. Ямборко [9] та інших.

У працях зазначених авторів ґрунтовно досліджено основи професійної етики. Водночас роль етичної поведінки фахівців в обліковій галузі постійно зростає, все більшої ваги набувають зростаючі вимоги до протидії корупції, соціальної відповідальності бізнесу та дотримання правил і принципів провадження професійної діяльності в динамічному інформаційному просторі.

Метою дослідження є визначення сутності, основних правил та принципів етики професійної діяльності в обліковій галузі, що зазнають значної трансформації у зв'язку з цифровізацією економіки та посиленням вимог щодо соціальної відповідальності бізнесу.

Постановка завдання. Етика професійної діяльності є самостійною галуззю знань про сукупність певних зобов'язань і норм поведінки, які покликані забезпечувати

моральний престиж професійних груп у суспільстві. В діловому світі існують певні правила, як повинен діяти професіонал стосовно клієнтів, колег, керівництва та інституцій у певному середовищі. Практично кожна професія містить свій професійний кодекс, який є набором правил, яких повинні дотримуватись як окремі фахівці, так і цілі групи фахівців, що працюють у певній сфері діяльності. Для облікової галузі теж характерним є оновлення принципів і правил відповідно до вимог та запитів сучасного бізнес-середовища та соціуму. Відповідно до визначеної проблеми в статті передбачено вирішення таких завдань:

- дослідження сутності поняття «професійна етика бухгалтера» та основоположних етичних принципів діяльності професійних бухгалтерів та аудиторів;
- огляд структури та змісту Кодексу етики професійних бухгалтерів, законодавчого регламентування етики бухгалтерської та аудиторської діяльності, функцій громадських організацій професійних бухгалтерів та аудиторів в Україні;
- аналіз потенційних загроз професійної поведінки бухгалтера та аудитора;
- визначення проблемних аспектів та наслідків, що виникають за умов неналежного дотримання обліковцями етичних правил та принципів, зниження доброчесності та неналежного рівня соціальної відповідальності;
- огляд загальновідомих прикладів банкрутства компаній внаслідок порушення етики професійної діяльності в обліковій галузі.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток облікової галузі та формування цілісної системи управління є неможливим без високкваліфікованих бухгалтерів, аудиторів та податківців, які не лише мають належні професійні знання, але й обізнані щодо правил і принципів формування інформації в обліковій галузі, вправно користуються програмними продуктами, обізнані щодо законодавчих норм, розуміють нові концепції соціально-економічного розвитку та чітко усвідомлюють етичні наслідки професійних та управлінських рішень. Діджиталізація бізнес-середовища та посилення вимог соціальної відповідальності бізнесу зумовлюють формування нових форм взаємодії суб'єктів господарювання, зміни торкаються всіх без винятку сфер економіки, в тому числі й облікової галузі, що, в свою чергу, потребує перегляду етичних норм і принципів професійної поведінки відповідно до вимог сьогодення.

Поняття «етика» та «професійна етика» мають давню історію. Етика є однією з найдавніших наук, яка зародилась у часи античності й сформувалась як частина «практичної» філософії. Термін «етика» запропоновано давньогрецьким філософом Аристотелем для позначення філософського вчення про мораль, що повинна пронизувати всі сфери людської діяльності. Аристотель створив першу етичну систему і вважається засновником етичної науки.

Аристотель також заклав перші ідеї професійної етики. Під професійною етикою традиційно розуміють певну систему правил та норм, що регулюють моральні відносини людей у процесі трудової діяльності. Найповніше, на нашу думку, визначення професійної етики подає Л. С. Скакун – «сукупність правил, норм поведінки та переконань працівників окремої професії, які формуються під впливом змінного професійного середовища, традицій, національної культури та менталітету» [8, с. 104].

Специфічні моральні вимоги, насамперед, висуваються до представників професій, на якість професійних послуг покладаються власники бізнесу, потенційні клієнти, працівники, інвестори, кредитори та суспільство в цілому. До таких професійних груп належать бухгалтери та аудитори.

Значення етичної поведінки у сфері обліку та аудиту невпинно зростає у зв'язку з глобалізацією економіки, напруженою конкурентною боротьбою, проявами недобросовісної конкуренції, корупції, комерційним шпигунством, стрімким розвитком ІТ-технологій.

У сучасному світі професія бухгалтера є доволі популярною, престижною й порівняно високооплачуваною. Дана професія пов'язана з наданням користувачам корисної інформації, необхідної для прийняття рішень. У зв'язку з цим до бухгалтерів висувається доволі широке коло вимог, що впливають з виконуваних ними обов'язків: складання бухгалтерської та фінансової звітності, питання управління, оподаткування, інформаційні системи, корпоративні фінанси та інтелектуальні ресурси.

Необхідність чітко визначених правил та норм поведінки бухгалтерів як облікових працівників зумовлена специфічним змістом виконуваних ними функцій і призначенням облікової інформації.

Професійна етика є кодексом правил, що визначає поведінку фахівця під час виконання ним службових обов'язків, які відповідають чинному законодавству та іншим нормативним документам, професійним компетентностям, навичкам та вмінням, сформованим відноsinам у колективі та глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків.

На думку Н. Салової, завдання професійної етики полягає у дослідженні складного процесу віддзеркалення професійних відносин у площині моральної свідомості [7, с. 14]. Відсутність або недотримання етичної поведінки, недотримання етичних норм і правил призводять до процвітання корупції.

До жовтня 2014 р. в Україні діяв Закон України «Про правила етичної поведінки», яким визначалися керівні норми поведінки уповноважених осіб під час виконання ними службових обов'язків та відповідальність у випадку порушення таких норм. Станом на сьогодні даний документ втратив чинність у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції». Даний Закон регламентує правові та організаційні засади запобігання корупції, а також визначає порядок впровадження превентивних антикорупційних заходів та правила усунення наслідків корупційних дій.

Міжнародною організацією в обліковій галузі є Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), заснована у 1977 р. Основним завданням МФБ є сприяння розвитку й удосконаленню бухгалтерської професії за допомогою впровадження гармонізованих стандартів, які б забезпечили можливість бухгалтерам виконувати професійні обов'язки на незмінно високому рівні в інтересах суспільства.

МФБ складається зі 175 організацій-членів з понад ніж 130 країн та юрисдикцій, що представляють майже 3 мільйони професійних бухгалтерів-практиків. МФБ включає в себе національні професійні організації з різних країн світу. Найбільші представництва мають США, Канада, Великобританія, Китай, Бразилія, Індія, Італія, Австралія, Туреччина, Аргентина, Франція і Німеччина.

Метою МФБ є:

- служіння інтересам суспільства;
- вдосконалення бухгалтерської професії на міжнародному рівні;
- розвиток сильної міжнародної економіки;
- висвітлення питань, які викликають широкий суспільний інтерес, де професійні знання бухгалтера є найвагомішими.

Основними завданнями МФБ визначено:

- служіння інтересам суспільства;
- розроблення, розвиток та підтримання на високому рівні міжнародних професійних стандартів;
- постійне покращення якості аудиту та управління фінансами;
- активне підтримання розвитку національних професійних стандартів;
- допомога країнам, що розвиваються, у створенні та підтриманні професії бухгалтера;

- внесок в ефективність міжнародної економіки;
- підвищення довіри до якості та достовірності фінансової звітності;
- сприяння у наданні високоякісних послуг усіма професійними бухгалтерами в усьому світі;

- пояснення важливості дотримання кодексу етики професійних бухгалтерів усіма бухгалтерами-професіоналами, де б вони не працювали [2, с. 18].

МФБ робить акцент на необхідності гармонізації на міжнародному рівні концептуальної основи з метою задоволення невпинно зростаючих вимог до професійних бухгалтерів та аудиторів з боку державного сектора, бізнесу чи освітніх послуг. Основними складовими цієї концептуальної основи є:

- Кодекс етики професійних бухгалтерів (МФБ);
- Міжнародні стандарти аудиту (МСА);
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора економіки (МСБОДС);
- Міжнародні стандарти освіти в обліковій сфері.

МФБ розроблено Кодекс етики професійних бухгалтерів, що становить основу етичних вимог до етичної поведінки професійних бухгалтерів у кожній країні, що повною мірою стосується також і аудиторів. Даним Кодексом встановлено фундаментальні правила, норми та принципи професійної етики бухгалтерів та аудиторів як найманих працівників, так і приватної бухгалтерської практики, громадської практики незалежно від галузі та форми власності (промисловість, торгівля, державний сектор, освітні послуги та інші галузі).

Кодекс етики професійних бухгалтерів складається з трьох частин і передмови. У частині А прописано загальне застосування кодексу. Зокрема тут визначено основоположні принципи професійної етики і подано концептуальну основу, дотримання якої є обов'язковим для всіх бухгалтерів. Частину Б присвячено професійним бухгалтерам практикам та аудиторам, що працюють у компаніях з надання спеціалізованих послуг. У частині В закріплено інформацію для професійних бухгалтерів-практиків у бізнесі. Фактично частини Б і В фактично тлумачать, як слід застосовувати концептуальну основу в конкретних практичних ситуаціях.

В Кодексі подається тлумачення фундаментальних принципів, яких повинен дотримуватися

кожен бухгалтер при здійсненні професійної діяльності, а саме:

а) чесність (сумлінність) – бути прямим і чесним в усіх професійних і ділових взаємовідносинах;

б) об'єктивність – не допускати, щоб упередженість, конфлікт інтересів або надмірний вплив інших осіб переважали над професійними або діловими судженнями;

в) професійна компетентність і належна ретельність – підтримувати професійні знання та навички на рівні, необхідному для надання замовникові або роботодавцеві компетентних професійних послуг, враховуючи поточні тенденції у професійній практиці, законодавстві та методах роботи, і діяти відповідно до застосовуваних технічних професійних стандартів;

г) конфіденційність – дотримуватися конфіденційності інформації, отриманої в результаті професійних і ділових взаємовідносин, і не розкривати такої інформації третім сторонам без чіткого та конкретного дозволу, за умови що у бухгалтера не виникає юридичного або професійного права чи обов'язку розкрити таку інформацію. Бухгалтер також не повинен використовувати інформацію для власної вигоди або вигоди третіх сторін;

д) професійна поведінка – дотримуватися відповідного законодавства та нормативно-правового регулювання й уникати будь-яких дій, що дискредитують професію [1].

Г. А. Ямборко подає фундаментальні принципи професійної діяльності обліківця (табл. 1), до яких віднесено: порядність та об'єктивність; вирішення етичних конфліктів; професійна компетентність; конфіденційність; податкова практика; міжнародна діяльність; публічність інформації.

Таблиця 1. Фундаментальні принципи професійної діяльності бухгалтерів та аудиторів [9; 7, с. 16–19]

<i>Принципи</i>	<i>Основна сутність принципу</i>
1. Порядність і об'єктивність	Порядність передбачає не лише чесність, але й справедливість ведення справ і правдивість. Принцип справедливості вимагає від усіх професійних бухгалтерів та аудиторів бути справедливими, інтелектуальними, чесними і не мати конфліктів інтересів
2. Рішення етичних конфліктів	Необхідність пам'ятати про факти, які можуть зумовити конфлікт інтересів. Слід мати на увазі, що відкрите розходження в судженнях між професійним бухгалтером чи аудитором та іншою особою само по собі не вважається етичною проблемою. Але факти й обставини повинні аналізувати зацікавлені особи
3. Професійна компетентність	Професійні бухгалтери та аудитори не повинні удавати, що вони мають досвід чи експертні знання, якими вони насправді не володіють. Професійна компетентність поділяється на: а) досягнення рівня професійної компетентності; б) підтримання рівня професійної компетентності
4. Конфіденційність	Дотримання конфіденційності інформації про справи клієнта й працедавця, отриманої при наданні послуг та не використовувати цю інформацію для особистих вигод
5. Податкова практика	Надаючи професійні податкові послуги, бухгалтер має право досягати найкращої позиції щодо вигоди клієнта чи працедавця за умови, що послуги надаються з професійною компетентністю, не завдають шкоди порядності, об'єктивності та відповідають чинному законодавству
6. Міжнародна діяльність	Професійний бухгалтер чи аудитор, який атестований в одній країні може проживати чи тимчасово перебувати в іншій країні з метою надання послуг
7. Технічні стандарти	Професійні бухгалтери та аудитори повинні надавати професійні послуги відповідно до діючих технічних і професійних стандартів. Фахівець зобов'язаний ретельно виконувати інструкції клієнта (чи роботодавця), якщо вони не суперечать вимогам щодо чесності, об'єктивності, незалежності. Окрім того, фахівець повинен дотримуватись технічних і професійних стандартів МФБ, Комітету з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та інших професійних організацій
8. Публічність інформації	При маркетингу й просуванні своїх послуг професійні бухгалтери та аудитори не повинні використовувати засоби, які завдають шкоди репутації професії, в процесі рекламування своїх послуг не повинні перебільшувати рівень своєї кваліфікації та досвіду, не повинні зневажливо відгукуватися про роботу інших бухгалтерів

Етичні обов'язки професійних бухгалтерів та аудиторів перед своїм фахом і суспільством подекуди можуть видаватися такими, що суперечать безпосереднім особистим інтересам чи необхідності лояльного ставлення до свого роботодавця. Для запобігання таких ситуацій МФБ зобов'язує своїх членів встановлювати етичні вимоги, що забезпечує високу якість роботи бухгалтерів та аудиторів та сприяє підтриманню довіри до професії.

Характерною рисою професійних бухгалтерів та аудиторів є прийняття відповідальності перед громадськістю. Під громадськістю в даному контексті слід розуміти уряд, інвесторів, клієнтів, кредиторів, роботодавців, ділові та фінансові кола, а також інших осіб, що покладаються на чесність і об'єктивність професійних бухгалтерів та аудиторів з метою підтримання впорядкованого ведення комерційної діяльності та її контролю.

Більшість потенційних загроз професійної поведінки бухгалтера та аудитора можна поділити на категорії (рис. 1):

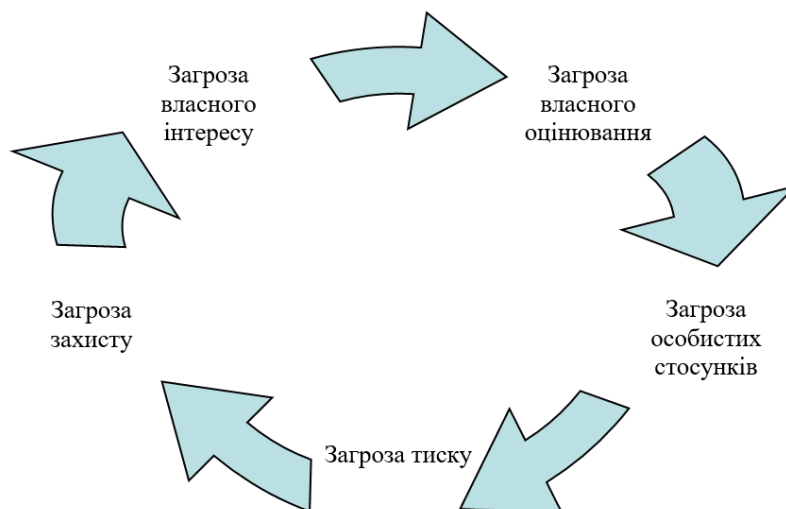

Рисунок 1. Категорії загроз професійної поведінки бухгалтерів та аудиторів*

Джерело: складено автором за джерелом [7, с. 18].

- загроза власного інтересу – на судження чи поведінку професійного бухгалтера та аудитора негативний вплив може мати фінансовий чи інший інтерес;
- загроза власного оцінювання – професійний бухгалтер чи аудитор може неналежним чином оцінити результати попереднього судження або послуги, що виконані професійним бухгалтером, аудитором чи іншою особою компанії, яка є роботодавцем;
- загроза захисту – підтримання професійним бухгалтером чи аудитором позиції роботодавця чи клієнта, яка може зашкодити об’єктивності;
- загроза особистих стосунків – тривалі стосунки з роботодавцем чи клієнтом можуть призвести до того, що фахівець може надмірно перейматися їхніми інтересами;
- загроза тиску – утримання професійним бухгалтером чи аудитором від об’єктивних дій внаслідок вчинення на нього тиску чи неправомірного впливу.

Недотримання чи неналежне виконання професійним бухгалтером чи аудитором зобов’язань, нехтування професійними етичними принципами може призвести до розголошення чи втрати конфіденційної інформації, фальсифікації ідентифікаційних даних роботодавця чи клієнта, несанкціонованого використання таких даних, шахрайства, корупції.

Наприклад у 2023 р. за фактом втрат, пов’язаних із порушенням фінансово-бюджетної дисципліни, органами Держаудитслужби було подано на порушників понад 190 справ щодо застосування фінансових санкцій. У 2022 р. цей показник становив 164 справи, у 2021 р. – 335. Якщо кількість порушень за досліджуваний період знизилася, то обсяги недоотриманих фінансових ресурсів у понад 23 рази. Фактів незаконного використання фінансів виявлено у 10 разів більше, натомість у 4 рази зменшився показник нецільового використання ресурсів (рис. 2).

Як слушно зауважує О. Любящева, маніпуляції з судженнями, оцінками, навіть якщо вони у межах правового поля, є порушеннями етичних норм, це угода із совістю [3, с. 36].

Світова практика налічує чимало гучних прикладів порушення професійної етики, наприклад, під час складання фінансової звітності, що завдає значної шкоди користувачам такої «хибної» інформації: Enron, WorldCom, Le-Nature’s Inc. тощо.

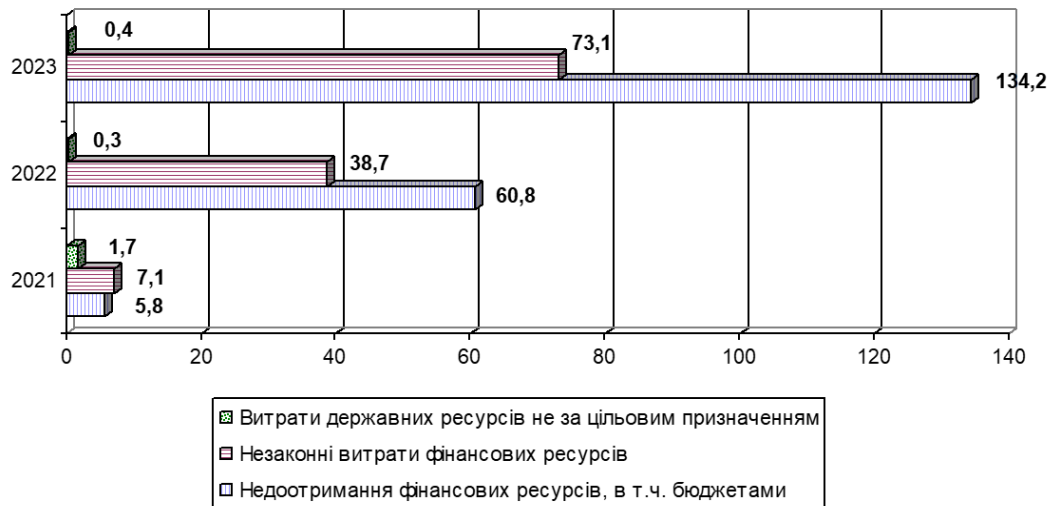

Рисунок 2. Наслідки порушень фінансово-бюджетної дисципліни, млрд грн [6]

До банкрутства компанії Enron, яка була світовим лідером у сфері електроенергетики, природного газу, целюлозно-паперової промисловості та зв'язку, здійснювала діяльність у 40 країнах, призвели саме такі дії. Як виявилось, успіх компанії ґрунтувався на штучному завищенні прибутків, шахрайстві та сумнівній практиці обліку. Банкрутство компанії завдало колосальних збитків: втрати інвесторів компанії становили 63,4 млрд дол.; 6 500 тис. працівників втратили роботу; рядові співробітники позбулися всіх корпоративних пенсійних накопичень; припинила свою діяльність одна з найбільших у світі аудиторська фірма з 90-річною історією, що обслуговувала компанію Andersen LLP. Банкрутство Enron завдало шкоди репутації та надійності бізнесу всіх зацікавлених сторін, ділових партнерів та клієнтів, навіть президентська адміністрація США того часу була звинувачена у фінансуванні її штабу компанією Enron [2, с. 8–9]. Приклад корпорації Enron став загальносвітовим прикладом організації корупційних схем, корпоративного шахрайства, фальсифікації фінансової звітності та неправдивості звітів аудиторів.

Телекомунікаційна компанія WorldCom – найбільша в історії США справа про банкрутство. Причиною краху WorldCom виявилися: неспроможність погасити боргові зобов'язання; брак надходжень від операцій зв'язку; надання компанією значних позик своєму колишньому голові; майже 4 млрд дол. США інвестицій насправді виявилися видатками; відмова банків у попередньо домовлених 5 млрд дол. США позики. WorldCom у свій час була надзвичайно привабливою для інвесторів, капіталізація компанії досягала 120 млрд дол. США у 1999 р., акції компанії продавались по 60 дол. США, а перед оголошенням банкрутства компанії її акції вартували лише 9 центів. Вже будучи банкрутом, компанія WorldCom мала в активі 107 млрд дол. США, що майже вдвічі більше, ніж збанкрутілий Enron. Для порівняння зазначимо, що вся економіка України у довоєнний період виробляла за рік менше 50 млрд дол. США [10].

Обліківці формують свої професійні співтовариства, в Україні це Всеукраїнський бухгалтерський клуб, який є неприбутковою громадською організацією та об'єднує вітчизняних бухгалтерів, юристів, державних службовців та аудиторів з метою захисту законних інтересів своїх членів, розвитку сучасної методології бухгалтерського обліку, обговорення та впровадження сучасних актуальних наукових тенденцій у стандарти бухгалтерського обліку в Україні. Відстоювання інтересів професійних бухгалтерів та аудиторів в Україні також покладено на громадську організацію «Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України» (ФПБАУ), яку було створено у червні 1996 р. на I З'їзді бухгалтерів та аудиторів України. Федерацію представлено в усіх

регіонах України і на сьогодні вона є найчисельнішою професійною організацією в Україні. Пріоритетами діяльності ФПБАУ є підвищення професіоналізму обліковців, забезпечення високої якості послуг, підвищення іміджу професії. На сьогодні ФПБАУ є єдиною громадською організацією, що представляє інтереси бухгалтерів та аудиторів на міжнародному рівні, є дійсним членом Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC). У 2004 р. створено Українську асоціацію сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (УАСБА), яка є дійсним членом Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів та асоційованим членом IFAC [2, с. 20].

Правові засади аудиту фінансової звітності, вимоги до провадження аудиторської діяльності в Україні та регулювання відносин, що виникають при провадженні аудиторської діяльності в Україні, регламентується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», прийнятий у грудні 2017 р.

Роль дотримання професійної етики та соціальної відповідальності бухгалтерів й аудиторів постійно зростає, що визначає необхідність посилення вимог до дотримання професійної етики, підвищення якості освіти майбутніх фахівців, популяризації спеціальності та розвитку міжнародної співпраці.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що етика професійної діяльності є самостійною галуззю знань про сукупність певних зобов'язань, правил, норм і принципів поведінки фахівців, які покликані забезпечувати доброчесність, високу якість надання професійних послуг та моральний престиж професійних груп у суспільстві. До професійних бухгалтерів та аудиторів висуваються специфічні моральні вимоги, що зумовлено специфічним змістом виконуваних ними функцій і призначенням облікової інформації. Відсутність або недотримання етичної поведінки, недотримання етичних норм і правил призводять до процвітання корупції.

МФБ розроблено Кодекс етики для професійних бухгалтерів та аудиторів, що становить основу вимог до етичної поведінки фахівців. Фундаментальними принципами професійної діяльності обліківця є: порядність та об'єктивність; вирішення етичних конфліктів; професійна компетентність; конфіденційність; податкова практика; міжнародна діяльність; публічність інформації. Недотримання чи неналежне виконання професійним бухгалтером чи аудитором зобов'язань, нехтування професійними етичними принципами може призвести до розголошення чи втрати конфіденційної інформації, фальсифікації ідентифікаційних даних роботодавця чи клієнта, несанкціонованого використання таких даних, шахрайства, корупції.

Conclusions. Summarizing the results of the study, it should be noted that the ethics of professional activity is an independent branch of knowledge about the totality of certain obligations, rules, norms and principles of behavior of specialists, which are designed to ensure integrity, high-quality professional services and moral prestige of professional groups in society. Professional accountants and auditors put forward specific moral requirements, due to the specific content of their functions and the purpose of accounting information. Lack or non-compliance with ethical behavior, non-compliance with ethical norms and rules lead to the prosperity of corruption.

The MFB has developed a Code of Ethics for professional accountants and auditors, which forms the basis of the requirements for the ethical behavior of specialists. The fundamental principles of the professional activity of accountants are decency and objectivity; resolving ethical conflicts; professional competence; confidentiality; tax practice; international activities; publicity information. Failure or improper performance of obligations by the professional accountant or auditor, neglect of professional ethical principles can lead to disclosure or loss of confidential information, falsification of identification data of an employer or client, unauthorized use of such data, fraud, and corruption.

Список використаних джерел

1. Кодекс етики професійних бухгалтерів. Міжнародна федерація бухгалтерів. *Практика МСФЗ*. 2020. № 10. С. 36.
2. Кулинич М. Б., Скорук О. В. Професійна етика бухгалтера, аудитора та податківця: конспект лекцій: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 113 с.
3. Любашева О. Порушення етичних норм – це угода із совістю. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/material/1398/27472> (дата звернення: 28.09.2024).
4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 25.09.2024).
5. Про запобігання корупції: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 25.09.2024).
6. Ромашко О. М., Король С. Я. Професійна етика бухгалтерів в контексті електронних довірчих послуг та використання штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 12. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-09-04/2024-12-09-04> (дата звернення: 27.09.2024).
7. Салова Н. Професійна етика аудитора: фундаментальні принципи. *Аудитор України*. 2015. № 6. С. 14–19.
8. Скакун Л. С. Професійна етика бухгалтера: поняття та складові. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2007. № 3 (41). С. 103–113.
9. Ямборко Г. А. Професійне забезпечення розвитку обліку: етика і мораль бухгалтера. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/profesiynne-zabezpechennya-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html> (дата звернення: 26.09.2024).
10. WorldCom почав процедуру банкрутства. *Радіо Свобода*. 22 липня, 2002. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/892264.html> (дата звернення: 28.09.2024).

References

1. Kodeks etyki profesijnykh bukhghalteriv. Mizhnarodna federacija bukhghalteriv [Code of Ethics for Professional Accountants. International Federation of Accountants] (2020). *Praktyka MSFZ*, no. 10. P. 36.
2. Kulynych M. B., Skoruk O. V. (2022). Profesijna etyka bukhghaltera, audytora ta podatkvicja [Professional ethics of accountant, auditor and tax officer]: konspekt lekciij: Volyns'kyj nacional'nyj universytet imeni Lesi Ukrajin'ky, 113 p.
3. Ljubashheva O. Porushennja etychnykh norm – ce ughoda iz sovistju [Violation of ethical standards is a deal with conscience]. Available at: <https://ibuhgalter.net/ru/material/1398/27472> (accessed 28 September 2024).
4. Pro audyt finansovoji zvitnosti ta audytors'ku dijalnistj: Zakon Ukrajin'j [On audit of financial statements and audit activities: Law of Ukraine] (2018). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajin'j [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, no. 9. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (accessed 25 September 2024).
5. Pro zapobighannja korupciji: Zakon Ukrajin'j [On Prevention of Corruption: Law of Ukraine] (2014). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajin'j [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, no. 49. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (accessed 25 September 2024).
6. Romashko O. M., Korolj S. Ja. (2024) Profesijna etyka bukhghalteriv v konteksti elektronnykh dovirchykh poslugh ta vykorystannja shtuchnogho intelektu [Professional ethics of accountants in the context of electronic trust services and the use of artificial intelligence]. *Problemy suchasnykh transformacij. Serija: ekonomika ta upravlinnja [Problems of modern transformations. Series: Economics and Management]*, no. 12. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-12-09-04/2024-12-09-04> (accessed 27.09.2024)
7. Salova N. (2015) Profesijna etyka audytora: fundamentaljni pryncypy [Professional ethics of the auditor: fundamental principles]. *Audytor Ukrajin'j*, no. 6, pp. 14–19.
8. Skakun L. S. (2007) Profesijna etyka bukhghaltera: ponjattja ta skladovi [Professional ethics of an accountant: concepts and components]. *Visnyk ZhDTU. Ekonomichni nauky*, no. 3 (41), pp. 103–113.
9. Jamborko Gh. A. Profesijne zabezpechennja rozvytku obliku: etyka i moralj bukhghaltera [Professional support for the development of accounting: ethics and morality of an accountant]. *Oblik i finansy APK: osvitnij portal [Accounting and finance of the agro-industrial complex: educational portal]*. Available at: <https://magazine.faaf.org.ua/profesiynne-zabezpechennya-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html> (accessed 26 September 2024).
10. WorldCom pochav proceduru bankrutstva [WorldCom begins bankruptcy proceedings] (2002) *Radio Svoboda [Radio Liberty]*. 22 lypnja. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/892264.html> (accessed 28 September 2024).